

Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti

“Təsdiq edirəm”
Tədris məsələləri üzrə prorektor
vəzifəsini icra edən:

dos. Zaur Məmmədov
“07” yanvar 2026-cı il

Fənn sillabus

İxtisasın şifri və adı : 6008008 Turizm işinin təşkil

Fakültə: İqtisadiyyat və idarəetmə

Kafedra: Texnologiya və texniki elmlər

Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: Mülki müdafiə və ilkin tibbi yardım (Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti tərəfindən təsdiq edilən 23 aprel 2010 –cu ilin 76 nömrəli proqram)

Kodu: İPF-B25

Tədris ili: 2025/2026

Semestr: II (yaz)

Tədris yükü: 60 (30 saat mühazirə, 30 saat seminar)

Təhsilə forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 6 kredit

Müəllim haqqında məlumat:

Soyadı, adı, ata adı, elmi dərəcəsi və elmi adı: b. m Gənciyev Yadigar Fərmail ,
b.m İsmail İmanov

Kafedranın ünvanı: Lənkəran şəhəri, Füzuli küçəsi 170 LDU-nun 1 saylı tədris binası

Məsləhət günləri və saati: I gün, saat: 14⁰⁰-16⁰⁰

E-mail ünvanı: yadigarr1959@gmail.com; ismayil.imanov.55@mail.ru

Əsas ədəbiyyat: H.N Ocaqov "Mülki müdafiə" GÇQH

Dərslik: H.M.Hacıyeva, N.C.Mikayılzadə "Tibbi biliklərin əsasları" Bakı 2004

Prerekvizit fənlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa bir fənnin tədrisinə zərurət yoxdur.
Korekvizitlər: "Fənnin tədrisi ilə eyni zamanda başqa fənnin tədrisinə ehtiyac yoxdur."

I. Fənnin təsviri və məqsədi: Mülki Müdafiə fənnin tədrisinin insanların təhlükəsizliyinin sağlamlığın təminatında rolu böyükdür. Sülh və müharibə dövrlərinin fəvqəladə hallarda, təbii fəlakət, istehsal qəzaları nəticəsində yaranmış zədələnmə ocaqlarında xilasetmə və digər təxirəsalınmaz işlərin təşkili və keçirilməsinin əsasları, əhalinin mühafizəsinin, habelə xalq təsərrüfatının obyektlərinin işinin sabitliyinin yüksəldilməsi üsullarının tələbələrə öyrədilməsidir.

II. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı LDU-nun Elmi Şurasının 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

III. Qiymətləndirmə: Fənn üzrə tələbələrin biliyi 100 ballıq sistemlə qiymətləndirilir. Yəni tələbənin fənn üzrə toplaya biləcəyi balın maksimum miqdarı 100-ə bərabərdir. Bu balın yarısı (50 balı) tələbənin semestr müddətində fəaliyyətinin nəticəsinə (cari qiymətləndirmə), digər yarısı isə (digər 50 balı) imtahanın nəticəsinə (aralıq qiymətləndirmə) görə verilir.

Fənn üzrə cari qiymətləndirmənin nəticəsinə görə verilən maksimum 50 bala aşağıdakılar daxildir:

- 20 bal - seminar dərslərində fəaliyyətinə görə;

- 30 bal - kollokviumların nəticələrinə görə.

Qiymətləndirmə zamanı LDU-nun Elmi Şurasının 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır. İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir. İmtahan yazılı şəkildə aparılır. İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənn üzrə tədris olunan mövzulara aid 5 sual daxil edilir. Her sual maksimum 10 bal olmaqla qiymətləndirilir (aşağıda qeyd olunan qiymət meyarlarına əsasən) ki, bu da toplamda fənn üzrə aralıq qiymətləndirmənin nəticəsinə görə verilən maksimum 50 balı təşkil edir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal - tələbə keçilmiş materialı dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir;
- 9 bal - tələbə keçilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun məzmununu tam açır;
- 8 bal - tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal - tələbə keçilmiş materialı yaxşı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir;
- 6 bal - tələbənin cavabı əsasən düzgündür;
- 5 bal - tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir;
- 4 bal - tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal - tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırma bilmir;
- 1-2 bal - tələbənin mövzudan qismən xəbəri var;
- 0 bal - cavab yoxdur.

Tələbənin fənn üzrə aralıq qiymətləndirmə balının (imtahanda topladığı balın) miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin fənn üzrə aralıq qiymətləndirmə balı cari qiymətləndirmə balına (semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala) əlavə olunmur.

Fənn üzrə cari və aralıq qiymətləndirmənin ümumi nəticəsinə görə tələbənin biliyi yekun olaraq aşağıdakı kimi qiymətləndirilir:

Bal aralığı (göstərilən ballar daxil olmaqla)	Hərflə işarəsi	Sözlə yazılışı
91-100 bal	A	əla
81-90 bal	B	çox yaxşı
71-80 bal	C	Yaxşı
61-70 bal	D	Kafi
51-60 bal	E	qənaətbəxş
51-baldan aşağı	F	qeyri-kafi

IV. Davranış qaydalarının pozulması:

Tələbə Universitetin Daxili intizam qaydalarını pozduqda onun barəsində mövcud qanunvericilik çərçivəsində müvafiq tədbir görülməkdir.

V. Təqvim mövzu planı:

Mühazirə: 30 saat; Seminar: 30 saat; Cəmi: 60 saat.

№	Tədris olunan mövzuların məzmunu	Saat		Tarix
		Mühazirə	Seminar	
1.	Mövzu № 1. Mülki Müdafiənin yaranma tarixi, vəzifələri, məqsədi, təşkili və ona rəhbərlik. Plan: 1. Mülki Müdafiənin yaranma tarixi.	2	2	

	<p>2. Mülki Müdafiənin məqsədi və vəzifələri. 3. Mülki Müdafiənin təşkil prinsipləri və ona rəhbərlik. Mənbə: səh 12-40</p>			
2.	<p>Mövzu № 2. Fövqəladə hallar və onların təsnifatı Plan: 1. Fövqəladə halların miqyasına görə növləri. 2. Sülh mənşəli fövqəladə hallar. 3. Təbii xarakterli fövqəladə hallar. 4. Texnogen xarakterli fövqəladə hallar. 5. Sosial-siyasi və ekoloji xarakterli fövqəladə hallar Mənbə: səh 1-10</p>	2	2	
3.	<p>Mövzu № 3. Kütləvi qırğın silahları. Plan: 1. Kütləvi qırğın silahların növləri. 2. Nüvə silahının zədələyici amilləri və nüvə zədələnmə ocağı. 3. Kimyəvi silahın zədələyici təsiri və onun ən vacib xüsusiyyətləri. 4. Zəhərleyici maddələrin toksikoloji cədvəli. 5. Bioloji silahın zədələyici təsiri. 6. Bioloji zədələnmə ocağının nəticələrinin aradan qaldırılması. Observasiya və karantin Mənbə: Səh 67-89</p>	2	2	
4.	<p>Mövzu № 4. Əhalinin mühafizəsinin əsas prinsipləri və üsulları. Plan: 1. Mühafizənin əsas prinsipləri. 2. Fövqəladə hadisənin nəticələrini aradan qaldırmaqdan ötrü istinad olunan prinsiplər. 3. Qəza –xilasetmə və digər təxirəsalınmaz işlər. 4. Xilasetmə zamanı görülməli işlərdə iş görənlər zaman təhlükəsizlik qaydaları. Mənbə: səh 186-222</p>	2	2	
5.	<p>Mövzu № 5. Kollektiv mühafizə qurğuları və istifadə qaydaları. Plan: 1. Kollektiv mühafizə qurğularının təyinatı. 2. Sığınacaqların konstruksiyası. 3. Radiasiya əleyhinə daldanacaqların konstruksiyası. 4. Sadə daldalanacaqların konstruksiyası. Mənbə: Səh 230-241.</p>	2	2	
6.	<p>Mövzu № 6. Fərdi mühafizə vasitələri və əhalinin köçürülməsi. Plan: 1. Fərdi mühafizə vasitələrin növləri. 2. Tənəffüs üzvlərin mühafizə vasitələri. 3. Dəri səthinin mühafizə vasitələri.</p>	2	2	

	<p>4.Köçürmə tədbirləri və mahiyyəti. 5.Köçürmənin planlaşdırılması və təşkili.. Mənbe: Səh 101-113.</p>		
7.	<p>Mövzu № 7 Mülki Müdafiə qüvvələrin təyinatı və mülki müdafiə dəstələrin fəaliyyəti. Plan: 1. Mülki Müdafiə qüvvələrin təyinatı. 2. Herbiləşdirilməmiş dəstələri və Mülki müdafiə dəstələrin fəaliyyəti . 3. Mülki Müdafiə xidmət növləri və xidmət dəstələrin fəaliyyəti. Mənbe: Səh 208-225.</p>	2	2
8.	<p>Mövzu № 8. Fövqəladə hallar zamanı ilk tibbi yardım. Plan: 1. İlk tibbi yardımın növləri. 2. Qanaxmalar zamanı ilk tibbi yardım. 3. Yara və yanıq zamanı ilk tibbi yardım. 4. Sınıq, çıxma , əzilmə zamanı ilk tibbi yardım. 5. Zəhərlənmələr zamanı ilk tibbi yardım. 6. Fərdi tibbi mühafizə vasitələrin növləri. İlk tibbi dəst. (Apteçka A1-2) Mənbe: Səh 268-295</p>	2	2
9.	<p>Mövzu 9: Zəhərlənmələrin nəticələrin aradan qaldırılması. Plan: 1. Zəhərlənmələrin növləri. 2. Dezaktivizasiya aparılması qaydaları. 3. Deqazasiya aparılması qaydaları. 4. Dezinfeksiya aparılması qaydaları 5. Əhalinin sanitariya təmizlənməsi. Mənbe.:295-305</p>	2	2
10.	<p>Mövzu:10 Baş-beyin və onurğa sütununun zədələnməsi Plan: 1. Baş- beyin və onurğa sütununun zədələnmələri 2. Baş- beyin travması 3. Onurğa- beyin travması 4. Baş-beyin və onurğa sütununu zədələnmələri zamanı ilk tibbi yardım Mənbe: səh 186-222</p>	2	2
11.	<p>Mövzu:11 Mexaniki Asfiksiya. Suda boğulma Plan: 1. Tənəffüs yollarının yad cisimlə tutulmasının əlamətləri və ilk tibbi yardım 2. Tənəffüs yollarının qismən tutulması 3. Tənəffüs yollarının tam tutulması</p>	2	2

	4.Suda boğulmanın növləri,ağırlaşmaları və ilk tibbi yardım Mənbə: səh 186-222			
12.	Mövzu:12 Travmatizm Plan: 1.Travma haqqında anlayış,təsnifatı və onlar zamanı ilk tibbi yardım 2.Travmatik toksikoz haqqında anlayış və ilk tibbi yardım Mənbə: səh 186-222	2	2	
13.	Mövzu:13 Kəskin terapevtik və yoluxucu xəstəliklər Plan: 1.Nevroloji status(qıcolma) haqqında anlayış və ilk tibbi yardım 2.Hipertonik kriz:səbəb,əlamətləri və həkimə qədər yardım 3.İnfeksiya haqqında anlayış v,infeksiyon xəstəliklərin təsnifatı və profilaktikası Mənbə: Səh 268-295	2	2	
14.	Mövzu:14 Günvurma.Elektrozədələr Plan: 1.Günvurma,əlamətləri və ilk tibbi yardım 2.Elektrozədələr:əlamətləri və ilk tibbi yardım Mənbə: Səh 268-295	2	2	
15.	Mövzu:15 Termiki zədələnmələr Plan: 1.Yanıqların təsnifatı və ilk tibbi yardım 2.Donmanın təsnifatı və ilk tibbi yardım 3.Radiasion zədələnmə haqqında anlayış və ilk tibbi yardım Mənbə: səh 186-222	2	2	
	Cəmi	30 saat	30 saat	

Vİ.Fənn üzrə tələblər və tapşırıqlar.Ehtimal olunan fəlakət barədə əhalinin xəbərdarlıq edilməsinin təşkilini,əhalinin fəvqəladə hallarda mübarizəyə və mühafizəyə hazırlanmasını,FH nəticələrinin aradan qaldırılması işlərinin təşkilini,qəza-xilasetmə tədbirlərinin həyata keçirilməyini.

VII.Fənnin tədrisi üçün nəzərdə tutulan tədris və öyrənmə metodları:

Mühazirə və seminar
-Təqdimat və müzakirə
-debat

VIII.Fənn üzrə təlimin nəticələri:

1.Fəvqəladə Hallarda əhalinin mühafizəsinə və ərazinin mühafizəsinin əsas üsulları, Kollektiv mühafizə. Vasitələrin və fərdi mühafizə vasitələrini bilir, onlardan istifadə qaydalarını şərh etmək.

- 2.Fövqelade hallar zamanı rabitə və xəbərdarlıq sistemin vacibliyini bilir və onlardan istifadə qaydalarını nümayiş etdirir.
- 3.Fövqelade hallarda evde,küçədə,mektebdədavranış qaydalarını bilir və tətbiq edir.
- 4.Fövqelade hallarda tənəffüz üzvlərinin qorunması üçün sadə vasitələrə necə hazırlanması istifadə qaydalarını bilir və tətbiq edilir
- 5.Əmək təhlükəsizliyi məsələlərini ,mülki müdafiə tədbirlərini fəvqəladə hadisələrdə ilk tibbi yardım və onun təşkili haqqında bilikləri şəhr edir.
- 6.Zədələnmələr zamanı ilk tibbi yardımın göstərilməsi qaydalarını simulyasiya edərək nümayiş etdirir.Sülh və müharibə dövründəki fəvqəladə hallarda fəaliyyət göstərmək yollarını izah edir,fövqəladə hadisələrin qarşısını almaq məqsədi ilə təxliyyə planını hazırlayır.

IX.İmtahan mövzuları üzrə açıqlama(İmtahan sualları).

- 1.Mülki Müdafiənin yaranma tarixi.
- 2.Mülki müdafiənin məqsədi və vəzifələri.
- 3.Fövqəladə halların miqyasına görə növləri.
- 4.Sülh mənşəli fəvqəladə hallar.
- 5.Təbii xarakterli fəvqəladə hallar.
- 6.Nüvə silahı və onu zədələyici amilləri və nüvə zədələnmə ocağı.
- 7.Kimyəvi silahın zədələyici təsiri və onun ən vacib xüsusiyyətləri.
- 8.Zəhərləyici maddələri toksikoloji cədvəli.
- 9.Bioloji silah və onun zədələyici təsiri.
- 10.Bioloji zədələnmə ocağının nəticələrinin aradan qaldırılması.Observasiya və karantin.
- 11.Zəhərlənmənin nəticələrin aradan qaldırılması.
- 12.Mühafizənin əsas prinsipləri və üsulları.
- 13.Fövqəladə hadisələr nəticələrin aradan qaldırmaqdan ötrü istinad olunan prinsipləri.
- 14.Qəza xilas etmə və digər təxirəsalınmaz işlər.
- 15.Xəbərdarlıq işləri zamanı görülən işlər və görülən işlər zamanı təhlükəsizlik qaydaları.
- 16.Sığınacaqların konstruksiyası.
- 17.Radiasiya əleyhinə daldalanacaqların konstruksiyaları.
- 18.Sadə daldalanacaqların konstruksiyaları.
- 19.Fərdi mühafizə vasitələrin növləri.
- 20.Tənəffüs üzvlərin mühafizə vasitələri növləri.
- 21.Dəri səthinin mühafizə vasitələri.
- 22.Köçürmə tədbirləri və mahiyyəti.
- 23.Köçürmənin planlaşdırılması və təşkili.
- 24.Mülki müdafiə qüvvələrin təyinatı.
- 25.Mülki müdafiənin xidmət növləri və xidmət dəstələrin fəaliyyəti.
- 26.İlk tibbi yardımın növləri.
- 27.Qanaxmalar zamanı ilk tibbi yardım.
- 28.Yara və yanıq zamanı ilk tibbi yardım.
- 29.Sınıq,çıxma ,əzilmə zamanı ilk tibbi yardım.
- 30.Zəhərlənmələr zamanı ilk tibbi yardım.
- 31.Fərdi tibbi mühafizə vasitələrin növləri.İlk tibbi dəst.(Apteqka Al-2)
32. Baş- beyin və onurğa sütununun zədələnmələri
- 33.Baş- beyin travması
- 34.Onurğa- beyin travması
35. Tənəffüs yollarının yad cisimlə tutulmasının əlamətləri və ilk tibbi yardım
- 36.Tənəffüs yollarının qismən tutulması

37. Tənəffüs yolları
38. Suda boğulma
39. Baş- beyin
40. Travma
41. Tənəffüs

37. Teneffüs yollarının tam tutulması
38. Suda boğulmanın növləri, ağırlaşmaları və ilk tibbi yardım
39. Baş-beyin və onurğa sütununu zədələnmələri zamanı ilk tibbi yardım
40. Travma haqqında anlayış, təsnifatı və onlar zamanı ilk tibbi yardım
41. Travmatik toksikoz haqqında anlayış və ilk tibbi yardım
42. Nevroloji status (qıcolma) haqqında anlayış və ilk tibbi yardım
42. Hipertonik kriz: səbəb, əlamətləri və həkimə qədər yardım
44. Günvurma, əlamətləri və ilk tibbi yardım
45. Elektrozedələr: əlamətləri və ilk tibbi yardım.
46. İnfeksiya haqqında anlayış və infeksiyon xəstəliklərin təsnifatı və profilaktikası
47. Yanıqların təsnifatı və ilk tibbi yardım
48. Donmanın təsnifatı və ilk tibbi yardım
49. Radiasion zədələnmə haqqında anlayış və ilk tibbi yardım
50. Zəhərlənmələrin nəticələrin aradan qaldırılması.

X. I Kollokvium sualları.

1. Mülki müdafiənin yaranma tarixi.
2. Mülki müdafiənin vəzifələri və məqsədi.
3. Fövqəladə halların miqyasına görə növləri.
4. Sülh mənşəli fəvqəladə hallar.
5. Təbii xarakterli fəvqəladə hallar.
6. Nüvə silahının zədələyici amilləri və nüvə zədələnmə ocağı.
7. Kimyevi silahın zədələyici təsiri və ən vacib xüsusiyyətləri.
8. Zəhərlənmələrin nəticələrin aradan qaldırılması.
9. Mühafizənin əsas prinsipləri
10. Kollektiv mühafizə qurğularının növləri

II Kollokvium sualları.

1. İlk tibbi yardımın növləri.
2. Qanaxmalar zamanı ilk tibbi yardım.
3. Yara və yanığ zamanı ilk tibbi yardım.
4. Sınıq, çıxma, əzilmə zamanı ilk tibbi yardım.
5. Fərdi tibbi mühafizə vasitələrin növləri. İlk tibbi dəst. (Apteçka A1-2)
6. Baş- beyin və onurğa sütununun zədələnmələri
7. Baş- beyin travması
8. Onurğa- beyin travması
9. Tənəffüs yollarının yad cisimlə tutulmasının əlamətləri və ilk tibbi yardım
10. Travma haqqında anlayış, təsnifatı və onlar zamanı ilk tibbi yardım

Sillabus "Texnologiya və Texniki Elmlər" kafedrasında müzakirə edilərək təsdiq edilmişdir (07.01.2026-cı il, protokol № 1).

Fənn müəllimi:
Fənn müəllimi:
Kafedra müdiri:

b.m Gənciyev Yadigar Fərmayıl oğlu
b.m İmanov İsmayıl Gülməmməd oğlu
Dos. Əliyev Rəşad Fəxrəddin oğlu